

"נס התמרון" של אוקטובר-נובמבר 2023

כיצד קרה? השוואה למלחמת ששת הימים, למבצע "חומת מגן" ולמלחמת לבנון השנייה, ומדוע "תקווה אינה שיטה"¹

בשנים שלפני המלחמה היה התמרון יכולת שהלכה ונזנחה בתפיסת הביטחון, בתוכניות המלחמה וכנגזרת מכך בבניין הכוח. הפעלתו כמענה למתקפת 7 באוקטובר הייתה נתונה לוויכוח משמעותי. לאחר שהחל ובשבועות הראשונים התבררה הצלחתו היחסית, הוא נראה כ"נס". במהלך החודשים שחלפו מתחילת המלחמה כבשו כוחות היבשה את עזה והכריעו את חמאס תוך אבדות מוגבלות, אך עם קשיים ניכרים בתת-הקרקע. כך או כך, התמרון נראה כיום כיכולת "טבעית" של צה"ל. הטענה היא, שבלי להבין את שורשי ה"נס" של אוקטובר תוחמץ הזדמנות חשובה ללמידה.

המאמר מנתח את שלושת שבועות ה"המתנה" שלפני הפעלתו, תוך השוואה לזו שלפני מלחמת ששת הימים, משך זמן שאפשר בשתייהן העלאת כשירות ניכרת של הכוחות ואף השלמות בבניין כוח; משווה בין "נס" זה ל"נס" דומה במבצע "חומת מגן" ב־2002, ובין העדרו במלחמת לבנון השנייה ב־2006. הניתוח מעלה דפוסים חוזרים שמודעות להם תאפשר הפעלת תמרון בעתיד, תוך צמצום ההישענות על "ניסים".

מבוא

בשנים שקדמו למלחמת "חרבות ברזל" נטען על ידי רבים (דוגמאות: בזק וסיבוני, 2019; חזות, 2024; שלח, 2021), כי צה"ל מזניח את כוחות היבשה המתמרנים, בסדיר ובמילואים, תחת הנחה שגויה כי מלחמות העתיד אינן מצריכות תמרון רחב היקף. התפיסה קיבלה חיזוק על ידי מערכות מוגבלות בעזה החל ממבצע "עמוד ענן" ב־2012 והלאה, שבהן התמרון נראה כמרכיב הולך וקטן, ואילו האש האווירית מכוונת המודיעין למטרות וההגנה האקטיבית הלכו ותפסו חלק הולך וגדל בתפיסה, בתוכניות ובהקצאת המשאבים, באופן כללי ובעיקר בזירה העזתית.

לאור האמור, לאחר הפתעת 7 באוקטובר, ניצבו מקבלי ההחלטות בישראל בפני מצב מביך שבו המענה שנראה המתאים ביותר אל מול האתגר היה כזה שלא הוכן –

¹ פורסם במקור באתר המרשתת של מכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון – JISS. אוגוסט 2024.

תמרון לכיבוש העיר עזה – שטח בנוי ומאוכלס בצפיפות רבה. ההחלטה התקבלה בכל זאת, ותוך מספר קצר של שבועות הוכחה כנכונה. כוחות היבשה הסדירים, בסיוע מאסיבי של אש אווירית ובתמיכה מודיעינית, הצליחו לכבוש ולטהר חלקית חלקים גדולים מצפון רצועת עזה, בשטחים שהוכנו לכך שנים מראש על ידי חמאס, ולהגיע לליבת העיר עזה – שכונת שאטי ובית החולים שיפא. הצטרפו אליהם כוחות מילואים, שאף אחד לא חשב שיפעלו בעזה (פרידמן ופרל, 2023). מדובר היה ב"נס" שכלל שתי ציפיות שליליות שהתבדו: נפגעים רבים לכוחותינו; וחוסר תוחלת בכל הישג מבצעי ששיגו כוחות היבשה המתמרנים (גם אם יצליחו לכבוש שטח). היום, לאחר שפעולה יבשתית מוצלחת יושמה גם בחאן יונס וברפיח, עם מגבלות בהקשר של השמדת התת-קרקע, התמרון נראה כעניין מובן מאליה, ולכאורה "הלקח נלמד" לעתיד.

אדגיש כי אין הכוונה כאן לטעון כי התמרון בוצע באופן מצוין, שכן לאורך עשרת החודשים הוא חווה אתגרים, בעיות ועבר שינוי, אלא שהצלחתו לחדור לתוך עומק השטח הבנוי, בשבועות הראשונים של הלחימה, הייתה מעבר לציפיות בשנים שלפני המלחמה, ואף בשבועות שקדמו להפעלתו. מדובר ב"נס" חלקי, הן משום שהאויב לא הציב התנגדות משמעותית והן משום שלא תמיד מומשו יעדי ההתקפה, כך שהשטח לא טוהר באופן מלא.

מאמר זה טוען כי יש כאן סכנה ללמידה שטחית שתחמיץ כמה עניינים חשובים:

1. ה"נס" התרחש בעיקר עקב "תקופת המתנה" שנדרשה להכנת הכוחות – טכנית, ארגונית, אימונים ונוהלי קרב, עם דמיון ניכר למה שאירע בתקופת ההמתנה לפני פרוץ מלחמת ששת הימים. השפעת ה"המתנה" שלפני מלחמת ששת הימים מוזכרת בקושי במחקר ההיסטורי ובזיכרונות המפקדים, למרות חשיבותה הגדולה להצלחת התמרון במלחמה.²
2. "נס" דומה, עם רקע אחר, התרחש במבצע "חומת מגן" ב-2002 כאשר כוחות היבשה, שהיו במצב הקרוב לאיבוד כשירות, והיה חשש כבד מכניסתם לערים הפלסטיניות, נלחמו היטב והחשש התבדה. הסיבה להצלחה, למרות מצב הכשירות הנמוך, הייתה צבירת ניסיון בסדרת מבצעים שלפני "חומת מגן". הסיבה לא נותחה והובנה, וכשירות היבשה המשיכה להידרדר בואכה מלחמת לבנון השנייה.
3. "נס" לא קרה לנו במלחמת לבנון השנייה, שבה היה מצב הכשירות נמוך מאוד ולא הייתה החלטה סדורה לצאת למלחמה, לכן לא בוצעה הכנה סדורה של הכוחות.

² יש לציין כי במקרה של מלחמת ששת הימים לא היה הבדל בין התרחיש שאליו הוכן צה"ל לפני המלחמה לבין זה שאליו נדרש בה – לחימת שריון בשריון וכיבוש יעדים מבוצרים. במקרה של "חרבות ברזל" היה פער ניכר בין הדברים, בדגש על נושא איתור מרחבי תת-קרקע ומענה להם.

את עוצמת נס התמרון ניתן לבחון במידה מסוימת לפי פער הציפיות בין כמות הנפגעים שנחזתה לפני הפעלת התמרון למציאות בתמרון עצמו. ב־23 במאי 1967 אמר האזרח דיין לאלוף גביש את מה שהיה אז בעיני גביש התמיכה הגדולה ביותר בתוכניתו: "אני יכול לומר לך שתנצח במערכה, אבל הניצחון יהיה כרוך באיבוד מיטב הנוער שלנו. כל השריונרים וכל הצנחנים ייהרגו במערכה, ונאבד 20 אלף לוחמים צעירים. אבל אני חוזר ואומר לך: תנצח במלחמה!" (גביש, 2016, עמ' 133). בדומה לזה, לפני מבצע "חומת מגן" היה חשש גדול מכניסה למחנות הפליטים והיו תחזיות לנפגעים רבים לצה"ל (לסלוי, 2022). הראל ויששכרוף טענו כי באמ"ן היו כאלה שדיברו על מאות הרוגים לכוחותינו, וכי היו אלופים במטכ"ל שהביעו חשש דומה (הראל ויששכרוף, 2005, עמ' 225). כמו כן, לפני התמרון בעזה הזהירו קצינים אמריקאים כי אלו יהיו הקרבות הקשים ביותר מאז מלחמת העולם השנייה (מעריב, 2023), והאלוף במילואים בריק הזהיר באופן דומה.

בראייה לעתיד, אם צה"ל לא יבין ויפנים את השפעת מצב הכשירות הבסיסי של כוחות היבשה וההשלכות העצומות של שדרוגו טרם הטלתו לקרב על הצלחה או כישלון של התמרון, יש סכנה שעוד שנים מספר, עם השתנות האיומים ועליית אילוצים משאביים, חזרת דפוסי הבט"ש וההימנעות מנטילת סיכונים בו, נחזור לסורנו ונאלץ לשוב ולהסתמך על "ניסים". אם לא נלמד את הלקחים, את הכישלון הבא נוכל להגדיר כרשלנות.

ההמתנה באוקטובר 2023 וההמתנה במאי-יוני 1967

מלחמת "חרבות ברזל": הפעולות המרכזיות שהתרחשו בזירה הדרומית או בהקשר שלה בשלושת השבועות שבין 7 באוקטובר לתחילת התמרון ב־27 בו כללו את המרכיבים הבאים:

- גיוס כוחות מילואים של אוגדה 252 והכנתם ללחימה; החלפת כוחות סדירים שהיו באיו"ש בכוחות מילואים, כדי שהסדירים יגיעו לגזרת עזה; ובמקביל צבירת כוחות בצפון והכנתם לקרב הגנה.
- הכנות לוגיסטיות נרחבות: הכשרות רק"ם; שדרוג רק"ם עם "פרגולות" נגד רחפנים שהוכנו תוך זמן קצר (בן גיגי, 2023); ארגון שטחי כינוס, פריסת מערומי תחמושת עבור הארטילריה; ניוד אוגדה 36 שנפרסה בתחילת המלחמה בצפון - דרומה.
- אימונים ליחידות הסדירות של אוגדה 162 ואוגדה 36 וליחידות המילואים של אוגדה 252 בבסיס האימונים בצאלים - מרמת חייל ועד תרגילי גדוד, לרוב שלדיים (מפקדים בלבד) וקצרים, שהתמקדו בהתקפה (הלמן, 2023).³

³ תוך מגבלות, שכן האימון התמקד בלחימה מתוך רק"ם חי"ר וללא לחימה רגלית, מה שהתברר לאחר כשבועיים כלא אפקטיבי, והביא לשינוי דפוסי הפעולה בהשוואה למה שתורגל באימונים בצאלים.

• בהעדר תוכניות מגירה מתאימות, תכנון תוכניות אופרטיביות חדשות לכיבוש צפון רצועת עזה בדגש על העיר עזה, קבוצות פקודות ואישורי תוכניות בכל הדרגים. ההחלטה על "המתנה" לפני התמרון הייתה במקרה זה יזומה, כדי לאפשר את העלאת המוכנות ואת התכנון בכל הרמות לפני הפעלת כוחות היבשה, שכאמור במבוא בתכנוני הצבא לא נדרשו לכבוש את עזה, ובכל מקרה לא נתפסו כמסוגלים לכך (חזות, 2024, עמ' 346). אציין כי כשירות המילואים, שנפגעה טרם המלחמה מסיבות שונות, קשורה גם היא קשר הדוק לעניין מאמר זה, אך לא אעסוק בה, שכן אם למערך הסדיר נדרשו הכנות, קל וחומר למילואים.

מלחמת ששת הימים: הפעולות המרכזיות שהתרחשו בזירה הדרומית בשלושת השבועות שבין ה-15 במאי ל-5 ביוני 1967 (יש כאלה המחלקים אותה לשתי תקופות משנה - הכוננות (15-25 במאי) וההמתנה (25 במאי - 5 ביוני) כללו את המרכיבים הבאים:

- גיוס מילואים, שהחל בצורה חפוזה ולא טובה, המשיך בצורה סדורה תוך אחוזי התייצבות גבוהים; השלמות כוח אדם, בכלל זה מפקדים ואף מפקדי חטיבות (תמרי, 2007). יש לזכור שאז, עיקר סד"כ היבשה שהוקצה לפיקוד הדרום ויצא למתקפה בבוקר ה-5 ביוני היה סד"כ מילואים (מתוך 11 חטיבות שריון וחי"ר מאורגנות בשלוש אוגדות, רק שתיים היו סדירות באופן מלא - חטיבה 7 וחטיבת הצנחנים, ועוד כמה גדודים סדירים).
- העלאת כשירות רק"ם והאצת הסבות רק"ם (תותחים בטנקי שוט, טנקי מגח אמ"ם 48). מצבת הטנקים הכשירים הועלתה תוך כדי ההמתנה מ-954 לכדי 1,093 - סד"כ שהוא גדול יותר מחטיבה. העלאת מלאי פגזי טנקים באמצעות רכש דחוף מבריטניה (עלייה מ-47,650 פגזי 105 מ"מ ב-15 במאי ל-57,020 ב-11 ביוני) (ברזנר, 2007, עמ' 98-101).
- אימונים ליחידות שגויסו - בוצעו, אך אין תיעוד לגבי היקפם.
- תכנון אופרטיבי: השתנה בקצב גבוה לאורך תקופת ההמתנה - מפריסה לפי תכנון הגנתי לפי תוכנית "סדן" לתוכנית "קרדום 1" שלפיה שתי אוגדות נועדו להשמיד את כוחות השריון העיקריים בקדמת סיני. התכנון החל ב-19 במאי (ותוכננה גם תוכנית מצומצמת "עצמון" לכיבוש הרצועה בסד"כ אוגדתי); "קרדום 2" - כיבוש כל סיני כולל איגוף עמוק - 24 במאי; "קרדום 3" - תוכנית מוגבלת יותר ללא איגוף עמוק - 25 במאי; "נחשונים" - מיקוד במרכז הגזרה על חשבון הציר הצפוני - 3 ביוני. השינויים כללו הנעת כוחות במרחב הנגב ושינויים בציוותי הכוחות (ברזנר, 2007, עמ' 95-98).
- בניית צוותי כוחות הייתה עניין מרכזי לפני המלחמה, שכן באותה תקופה האוגדה הייתה מפקדה משימתית (מפקדה, ללא חטיבות קבועות השייכות אליה), בשונה מהמצב היום שבו הארגון לקרב הוא במסגרת החטיבות השייכות לאוגדה.

גביש כתב בזיכרונותיו כי "למרות כל התחושות הקשות על כך שעוצרים אותנו, היו לשתי התקופות האלה [כוננות והמתנה - 15 במאי עד 5 ביוני] גם יתרונות. הראשון שבהם היה הכשרת כוחות המילואים והכוחות הסדירים, חבירה והיכרות בין היחידות, העלאת הכושר הטכני של כלי הלחימה והרק"ם, וכן הצטיידות ושיפור המערך הלוגיסטי כולו. כוחות פיקוד הדרום הפיקו תועלת רבה מהתקופה הארוכה שניתנה להכנת הכוחות למערכה. במלחמה, לפעמים התקבל הרושם שכמעט אין הבדל בין גיסות המילואים לגייסות הסדירים" (גביש, 2016, עמ' 117-118). השני היה התכנון האופרטיבי שצוין מעלה.

לסיכום פסקה זו, יש דמיון לא קטן בין יצירת התנאים להצלחת כוחות היבשה במלחמה - תקופת הכנות קצרה ואינטנסיבית שתאפשר העלאת כשירות בכלל ההיבטים ותכנון עדכני המתאים למצב שבו נדרש להפעילם. יש לציין כי זה"ל מנצל את "ההמתנה" הארוכה בצפון מאז אוקטובר 2023 לשפר את מוכנותו ללחימה התקפית בלבנון, במגבלות המשך הארוך של שירות שנדרש ממערך המילואים וכלכלת החימושים.

ה"נס" שלא הובן ב"חומת מגן" ב־2002, והיעדרו במלחמת לבנון השנייה ב־2006

מבצע "חומת מגן": לאחר חודשים של אסטרטגיית הכלה של הטרור הפלסטיני, טבח ליל הסדר במלון פארק בנתניה במרץ 2002 הביא את המערכת המדינית-ביטחונית להחלטה כי אין ברירה אלא לכבוש את הערים הפלסטיניות שנמסרו לרשות הפלסטינית במסגרת ההסכמים עימה. במאמר (ששמו "האימון שלהם יהיה ישיר ברטוב" [פינקל, 2022] מעיד על טענתו) הראיתי כיצד לכוחות שהוטלו לכיבוש הערים הפלסטיניות, החטיבות הסדירות וחטיבות המילואים, לא בוצעו הכנות מקדימות בדרגי המטכ"ל והפיקוד - מבצעות, מודיעיניות או מכל סוג אחר. הכוחות הסדירים הגיעו מתקופת ביטחון שוטף ארוכה ללא אימונים (החל מאוקטובר 2000), עם "שרידי" כשירות לקרב משולב מהאימונים שלפני כן, וצברו ניסיון מבצעי בלחימה משולבת עם שריון והנדסה מתוך המבצעים באיו"ש טרם "חומת מגן"; שבע חטיבות המילואים שהופעלו היו עם כשירות בסיסית גבוהה יחסית מאימונים לתרחישי מלחמה אחרים, ולחלקן היו תוכניות לפעולה באיו"ש, אך לא מהסוג של כיבוש שטח שאליו נדרשו בפועל (פינקל, 2022).

היו, אומנם, כאלו שהצליחו לעשות לעצמם אימון הכנה קצר לקראת הכניסה ללחימה כמו מג"ד 890, סא"ל אמיר ברעם, שאֵלֵתר אימוני לוחמת שטח בנוי (לש"ב) באתר בנייה בנתניה (הראל ויששכרוף, 2005, עמ' 251), או חטיבת הנח"ל, שעליה פיקד אל"מ יאיר גולן, שעשתה תרגיל חטיבתי בטבריה (בן ישי, 2012). אבל הם היו היוצאים מן הכלל.

כמו לפני מלחמת ששת הימים וכמו התקופה שלפני מלחמת "חרבות ברזל", לצה"ל לא היו תוכניות לכיבוש הערים הפלסטיניות, והיה צורך לתכנן את ההתקפות

זמן קצר לפני הביצוע. טענתי כי ההצלחה של צה"ל - ה"נס" של כיבוש הערים בהצלחה, תוך אבדות מעטות יחסית (למעט הלחימה במחנה הפליטים ג'נין) - נבעה מהכשירות הבסיסית הגבוהה יחסית שנשמרה בכוחות הסדיר והמילואים, למרות תקופות הבט"ש הארוכות שלפני המבצע, ומיכולת ההסתגלות המרשימה שהפגינו בפיתוח שיטות לחימה, התאמת אמצעי לחימה ועוד. "ייתכן כי אם לקח זה היה מובן מייד אחרי המבצע, הייתה בצה"ל התייחסות אחרת לשמירת מיומנות כוחות היבשה ללחימה בקרב משולב במסגרת חטיבתית, ומיומנות זו לא הייתה ממשיכה לדעוך בואכה מלחמת לבנון השנייה" (פינקל, 2022).

יש לציין כי נקודת דמיון בין תקופת "ההמתנה" של "חרבות ברזל" לבין התקופה שלפני מבצע "חומת מגן" היא בניית ביטחון עצמי בכוחות באמצעות מבצעים קצרים, וצבירת ניסיון מבצעי. ב"חרבות ברזל" מדובר בעיקר בפשיטות לילות שביצעו יחידות אוגדה 162 ואוגדה 36 לפני שנכנסו לפעולה התקפית רחבה. הייתה להן חשיבות רבה בבניין הביטחון העצמי של הכוחות להמשך - בחינת התאימות בין תכנון לביצוע, פעולה עם רק"ם בלילה, ניהול אש טנקים, מיקוד יעדים מודיעיני, הפעלת אש במעטפת רחבה (בין-מדרגית, ובדגש על חיבור בין תאי תקיפה חטיבתיים ליכולות חה"א).

מלחמת לבנון השנייה: בעימות זה, שהוגדר כמלחמה רק לאחר סיומו, הייתה הפעלת כוחות היבשה "תוספתית", כאשר ככל שהעניינים הסתבכו הופעלו עוד ועוד כוחות סדירים, ובהמשך כוחות מילואים, למשימות שהשתנו בתכיפות. בשונה ממלחמת ששת הימים, מבצע "חומת מגן" ומלחמת "חרבות ברזל", ב-2006 לא הוחלט על יציאה למלחמה הכוללת תמרון לכיבוש שטח. הרמטכ"ל חלוץ לא ראה פעולה כזו כבעלת ערך וניסה לעצור את ההסלמה בפעולה באש מהאוויר. כמו כן, ההחלטה על גיוס המילואים הייתה מאוחרת והפעלתם הייתה חפוזה מאוד, ללא הכנות של אימונים, השלמות ציוד לחימה וכדומה.

בעת פרוץ המלחמה ב-2006 הייתה הכשירות הבסיסית של כוחות היבשה - הן הסדירים והן המילואים - נמוכה מאוד, עקב פעילות מתמשכת ומוצלחת לפגיעה בטרור באיו"ש שנמשכה גם לאחר מבצע "חומת מגן" שצוין מעלה, כאשר במהלך שנה קלנדרית, החטיבות הסדירות עשו פעילות של 10 חודשי בט"ש ורק חודשיים אימון/התרגנות. בה בעת, הקיצוצים בתקציב הביטחון גרמו לעצירה כמעט מוחלטת של אימוני המילואים (הראל ויששכרוף, 2008, עמ' 84-85). כאמור, צה"ל לא הבין את ה"נס" שקרה לו בעת "חומת מגן", ולא תכנן באופן סדור תקופת העלאת כשירות, שנדרשה בכל הדרגים של כוחות היבשה. כוחות היבשה נלחמו באופן גרוע, והשיגו הישגים מוגבלים שתאמו את רמת כשירותם הנמוכה.

דיון והמלצות

הפעלה מוצלחת של כוחות יבשה בתמרון נרחב דורשת רמת מיומנות גבוהה, וביסודה אימונים עצימים ושיטתיים. השיטתיות חיונית במערך הסדיר, כיוון שקיימת בו תחלופה ניכרת של לוחמים ומפקדים כל ארבעה חודשים, וכיוון שהוא "בית הספר למילואים". לוחם שלא ביצע אימונים משמעותיים בשירותו הסדיר יגיע לשירות המילואים עם חסכים שקשה להשלים.

הבעיה החוזרת ביישום תובנה בסיסית זו היא ההשפעות של תקופות מתמשכות של בט"ש, בעיקר כאשר רמת האלימות באיו"ש גוברת (או בעת פינוי מאחזים בלתי חוקיים), ולעיתים נדירות הרבה יותר עקב תקופות מתיחות בגבול הצפון או הדרום. תקופות כאלה הן המכנה המשותף לירידת הכשירות לפני מבצע "חומת מגן", מלחמת לבנון השנייה ומלחמת "חרבות ברזל".

כדי להימנע מהצורך בהישענות על "ניסים" בעתיד, נדרש לפעול בשניים או שלושה היבטים משלימים:

א. לנסות לשמר כשירות בסיסית גבוהה של מערך הסדיר ומערך המילואים, כדי למנוע פערים גדולים במוכנותם לפעולה מיידית. כדי לעשות זאת, גם תוך כדי תקופות בט"ש עצימות באיו"ש, יש לנסות להחליף כוחות צבא בכוחות גדולים יותר של מג"ב או גוף ביטחוני אחר שיעסוק בהגנה על המרחב. מחזוריות פעילות היחידות בתעסוקה מבצעת (תע"ס)/אימונים שהחלה בימי הרמטכ"ל איזנקוט, שלפיה הזמן מתחלק באופן שווה בין סוגי הפעילות (17 שבועות אימונים / 17 שבועות תע"ס), היא המצב המאוזן בין צורכי הבט"ש של ישראל לבין המוכנות למלחמה שאליו צריך לשאוף. חריגה ממנו צריכה להיות רק לאחר הצגת משמעותיות לדרג המדיני, שיידרש לאשר ירידת המוכנות של הכוחות למלחמה.

ב. להגדיר כברירת מחדל, תוך תיאום עם הדרג המדיני, וככל האפשר, כי לפני הפעלת תמרון יבשתי משמעותי, ולאחר הערכת מצב כשירות הכוחות, תבוצע לכוחות העלאת כשירות סדורה של כשלושה שבועות לפני הפעלתם. התארגנות מתאימה מראש יכולה לנצל את "הצפת" אנשי המילואים המבוגרים – במקום שיציפו את מפקדות היחידות המתמרנות (המסורבלות ממילא) יעזרו בניהול אימונים וחניכה תחת מל"י – בצאלים או בשטחי אימון צפוניים.

ג. לנסות במידה שניתן לבצע מבצעים מוגבלים של היחידות כדוגמת מה שבוצע לפני "חומת מגן" ולפני התמרון ב"חרבות ברזל", כדי לאפשר להן להתנסות במפגש עם האויב, ובעיקר כדי ללמוד על תנאי הלחימה לפני הפעלת המסה העיקרית של הכוח (מה שכיניתי בעבר "מבצעי למידה בפתחת לחימה") (פינקל, 2015).

בהישענות יתר על ההיבט השני של המענה ישנו סיכון ניכר, שכן לא תמיד יהיו זמן או יכולת ליישמו. דוגמה ממלחמת "חרבות ברזל" היא הטלת כוחות מילואים

מיידיית להגנה בגבול הצפון, מה שהקשה על אימונם תוך כדי פעילות מבצעית. עוד יש לציין כי הבורזמניות של אימוני יחידות בצאלים ונוהלי קרב במפקדות שהיו פרוסות במרחב עוטף עזה גרמו לפיצול פיזי בין המפקדים לבין יחידותיהם שהתאמנו בצאלים, עניין שרצוי לתת לו את הדעת במצב עתידי.

ה"נס" של התמרון בתחילת מלחמת "חרבות ברזל" והסיבות שאפשרו אותו עלול להישכח בתוך תחקירי התקופה שלפני ה-7 באוקטובר, תחקירי הקרבות בימים הראשונים של המלחמה, תחקירי הלחימה עצמה בעזה, ועוד תחומים שייחקרו. ללא הבנת עומק של עניין זה, לא בטוח שנצליח לשחזרו בעתיד. הזמן, כמאמר הרמטכ"ל לשעבר רא"ל (מיל") גדי איזנקוט, פועל לטובת מי שמתמש בו נכון (איזנקוט, 2010), "את התיבה בנה נח לפני המבול".

הבעיה החוזרת של כשירות יחידות היבשה לתמרון לפני שנדרשו לכך ב-2002, 2006 ו-2023 מעידה על בעיה שורשית. מוטב לייצב גרף אימונים וכשירויות סדור מאשר להסתמך על כך שתינתן לנו שוב תקופת המתנה. האויב עלול לא להיות נדיב בפעם הבאה.⁴

⁴ **תודות למעירים:** אל"מ (מיל") ד"ר אסף חזני, סא"ל (מיל") ד"ר דותן דרוק, אל"מ (מיל") דביר פלג, סרן (מיל") גל פרל, אל"מ (מיל") תמיר בנימיני.

רשימת המקורות

- איזנקוט, גדי (יוני 2010). "השתנות האיום: המענה בזירה הצפונית", **צבא ואסטרטגיה**, 2 (1), עמ' 23-32.
- בזק, יובל וסיבוני, גבי (2019). התמרון היבשתי ככלי של הביטחון הלאומי. גיליון משותף של **מערכות וה-INSS**.
- בן יגלי, נויה (28 בנובמבר 2023). "לכל בית יש מרפסת, ולכל שריונר יש גג: אלו הפיתוחים החדשים בטנק - שאנחנו יכולים לחשוף". **אתר צה"ל**.
- בן ישי, רון (30 במרץ 2012). "אלוף גולן: יכולנו, אבל הפיקוד העליון בלם אותנו. אלוף רוטברג: החמצנו חיסול האחראים למלון פרק. אלוף מוסקוביץ': לפני ג'נין באתי למופז הביתה. אלוף תיבון: שרון אמר והוכחנו - ניתן להכניע טרור". **Ynet**.
- ברזנר, עמיעד (2007). "בניית הכוח המשוריין 1956-1967". בתוך: גולן, חגי ושי, שאול. **נחשונים - 40 שנה למלחמת ששת הימים**. מערכות, עמ' 77-104.
- גביש, ישעיהו (שייקה) (2016). **סדין אדום**. כנרת, זמורה-ביתן,
- הלמן, שירה (30 באוקטובר 2023). "כל הדרכים מובילות למל": זה המקום שמאמץ כל לוחם - לפני כניסה לשטח אויב". **אתר צה"ל**.
- הראל, עמוס ויששכרופ, אבי (2005). **המלחמה השביעית**. ידיעות ספרים.
- הראל, עמוס ויששכרופ, אבי (2008). **קורי עכביש**. ידיעות ספרים.
- חזות, גיא (2024). **צבא ההי"טק וצבא הפרשים**. מערכות ומודן.
- לסלוי, אוהד (2022). **מבצע חומת מגן - מהכלה להכרעה**. צה"ל - המחלקה להיסטוריה.
- מעריב און ליין (24 באוקטובר 2023). "הקרבות הקשים ביותר מאז מלח"ע ה-2: האזהרה החמורה על הכניסה הקרקעית לעזה". **מערכת מעריב און ליין**.
- פינקל, מאיר (2015). מבצעי למידה בפתיחת לחימה. **מערכות** 457, עמ' 15-19.
- פינקל, מאיר (2 בפברואר 2022). האימון שלהם יהיה ישר ברטוב. **אתר מערכות**.
- פרידמן, רן ופרל, גל (אוקטובר 2023). "כעוף החול" - מהמילואים ב-73' למילואים ב-23'. **בין הקטבים** 40, עמ' 71-94.
- שלח, עופר (12 באוגוסט 2021). **מי שיברח מתמרון, לא ינצח**. **INSS**.
- תמרי, דב (2007). "גיוס המילואים במהלך 'תקופת ההמתנה' - ההשלכות על המלחמה והלחימה". בתוך: גולן, חגי ושי, שאול. **נחשונים - 40 שנה למלחמת ששת הימים**. מערכות, עמ' 105-120.